

Co-funded by
the European Union

Короткий зміст дослідження

ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ ПІСЛЯ ВИЇЗДУ БАТЬКІВ НА РОБОТУ ЗА КОРДОН

Результати дослідження "Діти поза увагою: підтримка молдовських та українських транснаціональних сімей, залучених до трудової міграції в країнах ЄС" (CASTLE)

ICMPD / 2021 / MPF-357-004

Хто ми є

Дослідницький центр з вивчення транснаціональних сімей, що створений на базі **Університету імені Бабеша-Бойяї в Клуж-Напоці, Академія економічних досліджень Республіки Молдова та Український інститут соціальних досліджень ім. Олександра Яременка**. Ми отримали підтримку від делегацій Фонду Terre des hommes в Румунії, Україні та Молдові в рамках міжнародного проекту CASTLE - "Діти поза увагою: підтримка молдовських та українських транснаціональних сімей, залучених до трудової міграції в країнах ЄС".

Вступ

Наприкінці 2021 та на початку 2022 року ми поцікавилися становищем дітей, які залишилися поза увагою після того, як їхні батьки тимчасово виїхали на заробітки за кордон. Ми хотіли з'ясувати, як порушуються права дітей (у сфері освіти, здоров'я, взаємовідносин тощо) в цій ситуації. Ми також хотіли побачити, як можна підтримати сім'ї, в яких відсутні батьки. Нас особливо цікавило, що з цього приводу думають діти, адже їхню точку зору рідко вивчають і дослухаються до неї.

Визначення

Транснаціональними сім'ями ми називаємо сім'ї, в яких хоча б один з батьків виїхав за кордон, а дитина залишилася вдома.

Чого ми прагнемо

Дослідження пропонує, аби думки дітей, які залишаються поза увагою, та їхніх родин також були почуті в суспільстві. Важливо знати їхні проблеми і те, яку підтримку вони хочуть отримати, а також те, що сім'ї можуть покращити.

У цьому огляді ми представимо приклади позитивних практик, які діти та сім'ї рекомендують іншим сім'ям, у яких батьки за кордоном, батькам-мігрантам, батькам, які залишаються вдома (або іншим особам, які здійснюють догляд за дітьми), або дітям, які залишаються вдома. Вони також стануть у нагоді фахівцям, а саме посадовим особам, працівникам державних установ та неурядових організацій, а також іншим спеціалістам, які знайомі з проблемами транснаціональних сімей.

Наведені нижче приклади найкращих практик ґрунтуються на отриманих результатах і структуровані за темами, визначеними в процесі аналізу даних.

Co-funded by
the European Union

Ситуація та думки дітей в контексті міграції

"Тато [в Німеччині] показував мені, що олені приходять в деякі міста, і люди їх зовсім не чіпають. Тут, якщо ми бачимо оленя, то ми одразу на нього полюємо. Там, де працював мій батько, була стара, історична будівля. Є багато місць, де можна побачити історію через деякі будівлі, які були відремонтовані та виглядають так, як вони були раніше". (Молдова)

Те, як діти розуміють "чуже" і "своє", є важливим і може вплинути на особистий досвід дитини, коли один з батьків мігрував. Саме тому важливо дати дітям можливість відвідати своїх батьків у країні, до якої вони емігрували. Як показало дослідження, багато дітей час від часу відвідували країну призначення своїх батьків-мігрантів або навіть інші країни під час своїх подорожей. Окрім особистих вражень, вони також звертають увагу на те, що їм розповідають батьки. Таким чином, оскільки в такій ситуації міграції опинилися багато батьків, для дитини інша країна стає ще одним різновидом дому, тобто чимось "нормальним", про що "не варто згадувати" (і тому від'їзд стає менш болісним).

Батьки повинні пояснити дитині, чому вони мають емігрувати, обговорити з нею всі наслідки, і таким чином дитина буде спокійнішою. У ході дослідження ми дізналися, що дітям рідко повідомляють про те, що їхні батьки мігрують, і вони не мають права голосу у прийнятті рішення. Хоча вони не пояснюють причин, дорослі все ж очікують, що діти зрозуміють і приймуть ці причини, які часто є економічними. Не можна залишати поза увагою той факт, що будь-яка дитина все одно переживає сильне відчуття втрати і відсутності батьків, а такі розмови або пояснення можуть згладити ситуацію.

Однак, якщо між братами і сестрами, які залишаються вдома, існує близькість у стосунках, то адаптація дітей до нової ситуації (відсутність батьків) буде легшою. Діти можуть стати більш самостійними, підтримувати один одного, брати активну участь у сімейному побуті і навіть надавати моральну підтримку дорослим трудовим мігрантам.

Діти та молодь вважають, що від'їзд та міграція мають бути обмежені певною метою та певним періодом часу ("*треба їхати на певний період і з певною метою, а потім повернутися*" - дитина, залишена вдома, Молдова, - "*він знає, що вдома на нього чекає сім'я*", дитина, що залишилась в Україні).

Сімейна міграція з метою працевлаштування може бути водночас і позитивним явищем, сприяючи майбутнім перспективам дітей, можливостям отримання освіти та кар'єри. Отримуючи більший дохід за кордоном, батьки можуть легше покривати витрати на освіту своїх дітей. Навчання за кордоном (або небажання їхати) обговорюється найчастіше, причому значна частина молоді має певний план щодо навчання за кордоном ще зі школи або згодом, дехто відмовляється їхати, а дехто ще не визначився ("*Можливо, буду вчитися тут або там, ще не вирішив*" – дитина поза увагою, Україна).

Взаємовідносини з особами, які здійснюють догляд

Відносини між дітьми, які залишилися поза увагою, та їхніми опікунами можуть покращитися, але опікун повинен залишатися лише опікуном, а не замінювати батька чи матір, адже "*людину не можна замінити*", - як зазначає одна з українських дітей-учасниць дослідження. Однак є випадки, коли опікуни можуть стати взірцем для наслідування в майбутньому (як у випадку з молдавським хлопцем, чий дядько, адвокат, став для нього прикладом для наслідування, тоді як його батьки мають більш скромну професію).

Co-funded by
the European Union

Молодіжні заходи, стратегії подолання, групи підтримки

Дітям, батьки яких перебувають за кордоном, важливо відчувати підтримку інших дітей та бути прийнятими. Тільки так у них з'явиться впевненість у тому, що вони все ще важливі в суспільстві.

Багато дітей та молоді потребують підтримки з боку однолітків, груп у соціальних мережах, вчителів і, можливо, організацій (Молдова, Україна), а також зізналися, що відчували підтримку з боку вчителів, сусідів, дорослих знайомих, церковної громади або психологів.

"...Адже я завжди був завантажний домашнім завданням або тренуванням і намагався позбутися цих думок за допомогою часу, коли я був зайнятий." (дитина, яка залишилася вдома в Молдові).

Хоча немає ніякої альтернативи компенсації за відсутність одного з батьків, діти та молодь повинні розвивати свою власну самооцінку та заохочуватися до участі у позашкільних заходах, групах за інтересами, ініціативних групах тощо, щоб компенсувати почуття втрати або самотності.

Транснаціональні відносини та комунікація у баченні дітей

Постійне спілкування є дуже корисним у житті транснаціональних сімей. Однак, залежно від віку, діти по-різному розуміють явище міграції батьків на заробітки. Попередній досвід сім'ї також має значення. Підліткам складніше, адже вони гостріше відчують відсутність конкретного терміну повернення одного з батьків і розрив. Також деякі батьки, які відповіли на наші запитання, схоже, пов'язують ці відмінності і з гендерною ознакою: *"дівчатка в цьому віці зближуються з мамою", "хлопчикам в його віці потрібен батько, а мене немає"*.

Взагалі, діти та дорослі багато спілкуються через Інтернет, що дуже допомагає. Іноді спілкування відбувається у відповідних групах або через інших людей (дорослих вдома); також діти багато користуються Інтернетом для отримання інформації, за відсутності батьків як джерела інформації. У деяких випадках дистанційна комунікація відбувається і зі школою, в якій навчається дитина. Незважаючи на труднощі, з якими сьогодні стикаються батьки-мігранти у спілкуванні зі своїми дітьми, до появи нових технологій ситуація була набагато гіршою.

Ситуація в цій сфері значно покращилася. *"Бувало так, що ми розмовляли навіть раз на місяць, тому що у нас були вихідні тільки в неділю, і я могла піти до того телефонного пункту (тобто місця, аби отримати доступ до дешевих міжнародних дзвінків) тільки в неділю, і іноді я дзвонила, а вдома нікого не було. (...)"* (мати-мігрантка, Молдова).

Інтернет є звичною складовою життя багатьох мігрантів: *"ми живемо з Інтернетом..."* (один з батьків-мігрантів, Молдова); *"Google в усьому допоможе"* (один з батьків-мігрантів, Україна).

Водночас, існує певна настороженість і припущення, що частина інформації в Інтернеті є недостовірною. Відтак, інформація перевіряється через прямий діалог з людьми: *"Я читаю Facebook та Instagram, і в курсі того, що відбувається в Молдові.. Я читаю коментарі і те, що люди говорять. Є різні думки, не знаєш, яким з них вірити. Те, що ти читаєш і бачиш в інтернеті - це зовсім інша річ"* (один з батьків-мігрантів, Молдова). Характер їхньої роботи, графік роботи, різниця в часі є перешкодою для постійного спілкування батьків-мігрантів з дітьми на батьківщині, хоча вони докладають зусиль для забезпечення постійного зв'язку. Робочий графік мігрантів може стати на заваді, коли діти потребують спілкування. *"Ми спілкувалися раз у 2-3 дні, залежно від мого графіку. Якщо я працював до пізньої ночі, ми могли спілкуватися раз у 3-4 дні. Якщо я працював у другу зміну, то ми трохи спілкувалися вранці або ввечері. Не дуже часто."* (один з батьків-мігрантів, Молдова).

Co-funded by
the European Union

Батьки і діти іноді можуть занадто турбуватися один про одного через (можливо, надмірну) обережність. Таким чином, щось позитивне (увага, турбота) стає негативним і обтяжливим.

Органи влади повинні бути поінформовані про становище дітей, що залишилися поза увагою, та осіб, відповідальних за догляд за ними. Судячи з усього, таке трапляється часто, і процедури дозволяють батькам надсилати документи в електронному вигляді (електронною поштою) до мерії, навіть через інші канали, такі як Viber, ці документи приймаються.

"Ми просимо ввічливо, ми доводимо до відома... Тим більше зараз, коли змінився закон, вони мають можливість надіслати з-за кордону написаний ними аркуш. Також вони мають можливість надіслати щось через Viber, а також поштою, тобто завдяки закону є більше можливостей" (експерт з Молдови).

.....Для підтримки або інших деталей.....

Проект CASTLE фінансується Європейським Союзом, за договором з ICMPD (Міжнародний центр розвитку міграційної політики) через MPF (Механізм партнерства з міграції) - ICMPD/2021/MPF-357-004. Проект реалізується Клузьким Університетом імені Бабеша-Бойяї, у партнерстві з Terre des hommes Румунія, Terre des hommes Молдова, Terre des hommes Україна, Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременко та Академією економічних досліджень Молдови. Основною метою цього проекту є підтримка Республіки Молдова та України у вдосконаленні системи захисту дітей, а також політики у сфері міграції та мобільності, з акцентом на соціальний та правовий вплив трудової міграції на транснаціональні сім'ї.

Більше інформації на сайтах партнерів проекту: www.tdh.ro; www.childhub.org; <https://tdh-ukraine.org/en>; <https://tdh-moldova.org/>; <https://fspac.ubbcluj.ro/castle/en>; <https://ase.md/>; <http://www.uisr.org.ua/>.

Зміст цієї статті є виключною відповідальністю Університету ім. Бабеша-Бойяї і жодним чином не може розглядатися як такий, що відображає позицію Європейського Союзу або ICMPD.

